

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Osztályozás

Tárgy 342.725

Hely

Idő "18"

Személy

Helyszám

Szerző: *Radó Richard*Cím: *A magyar nyelv élet-halál harca Pest-Budán száz évvel ezelőtt.*Forrás: *Pesti Hírlap.**Bp.*

1932. I. 1.

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.) (Oldal)

342.725

A magyar nyelv élet-halál harca Pest-Budán száz évvel ezelőtt.

Pesten és Budán hosszú időn keresztül nemcsak a társalgási nyelv, hanem a hivatalos érintkezés is német volt. A legfőbb hatalom a Statthalterei: a helytartótanács. Elnöke, *Palatinus Józsa*, a budai várpalotában székel. Szereti a magyarokat, együtt érez velük, de a becsi kamarilla főtanácsadói mindent elkövetnek, hogy a nádor magyarbarát politikáját ellensúlyozzák. Franciaországban azonban, ahonnan elűzik a Bourbonokat, váratlan segítséget kapunk. Bécsben érthető izgalommal fogadják a hirt, amely rossz időben jött, mert éppen akkor került nálunk napirendre az ujoncozás kérdése. A Burg, a francia példán okulva, kissé engedelmesebb lett a magyar kívánságokkal szemben, sőt a bécsi haditanács elnöke, a kemény gróf *Gyulai Ignác*, egyenesen szükségét látta annak, hogy a hadsereg állásáról felvilágosítást adjon a magyar rendeknek. Egyszerre, mintha csak megtört volna a bécsi kormány germanizáló törekvése: magyarul irt az országgyűlés a királynak és a nádornak és magyar nyelven intézte üzeneteit a főrendekhez. *Szechenyi. Kőlesey* és *Vörösmarty* dolgoznak a szunnyadó nemzeti érzés felébresztésén. De még mindig kemény dió a magyarosodás. Különösen a főrendek és a spieszbürgerek szokják meg nehezen a magyar szót és 1832-ben még a következő, jellemző hiradást olvassuk:

„A budai jótévő Asszony-egyesület azon névsor közé, melyet új esztendőkor 1830-ban, még *Döbrentei Gábor* ur titoknoksága alatt, azok feljegyzésével ada közre, kik a kölcsönös köszöntést jótéteményre szánt pénzzel váltották meg, magyarul kezdé kinyomattatni olyanok nevét, kik azt úgy küldötték bé. Akkor nyelvünkön öten irták fel nevüket. 1831-re fordulóláig huszonöt jegyezte up be magát, most 1832-nek feltüntekor kétszáz felé jár a Pestről, Budáról összeküldött 's magyarul nyomtatott név.“

Érdekes az a vita, amely két németnyelvű könyv megjelenése körül támadt. *Ludvig Sámuel*, a Hazai és Külföldi Tudósításokban előfizetési felhívást bocsátott ki két munkájára. Az egyiknek címe: „Reise in Ungarn im Jahre 1831“ (Utazás Magyarországon 1831-ben), a másiké, amely versben volt írva: „Theon oder Ludvig's poetische Anklänge des Geistes u. des Herzens auf seiner Reise nach Syrakus im Jahre 1827.“ A magyar irodalom vezető emberei, köztük *Vörösmarty*, a Tudománygyűjtemény redactora, megütközéssel állapítják meg, hogy magyar ember német nyelven adja ki könyveit, mialatt ők nehéz harcot folytatnak a magyar nyelv érdekében. A megtámadott szerző a következőképpen védekezik:

„Azokat, a' kik minden idegent — mert idegen — főképen minden hazánkban németül irt munkát megvetik, vagy azt éppen hazasértésnek vélnék, üldözik és undorodják, (de kiknek számát, hazánk dicsőre legyen mondva, csak tsekélynek állítom), azokat mondom *Cicéron*nak *Licinius Poctaról* irt beszédjére utasítom, a'hol azt is olvashatandják: „si quis minorem gloriae fructum putat ex graecis versibus percipi, quam ex latinis, vehementer errat: propterea, quod graeca leguntur in omnibus fere gentibus, Latina suis finibus, exiguis sane continentur“, a'kik pedig ezen mondást balra magyarazzák, azoknak — semmit sem mondok. Ezen kívül még nem érzem magamat hazai valóban szép, 's kellemetesen hangzó nyelvünkben olly tökéletesen kimivelnek, hogy egy magyar nyelvtisztaságra is tökéletes munkát még eddig írni bátorokdtam volna: hogy pedig nyelvem még héjános, abból is szabad gyánitanom, mivel már eggynehányszor filléretskémet magyar folyó irásokba is be küldém, koránt sem azért — bár kellene is — hogy aranyokat érte válthassak; de beküldésem 's héjánom igazgatásáért tett szives kérésem még eddig csak mindég siker nélkül marada. Ezekkel magamat Hazámnak eddig németül irt munkáimmal — 's adja Isten valaha magyarimma! buzgóan ajánlom. Pesten Dec. 21-dikén 1831. Nemes *Ludvig Sámuel* ügyvéd.“

Budát és Pestet komp kötötte össze. Nagy szenzáció volt tehát az új hajóhid, amelyet 1832 február 1-én napban adtak át, rendeltetésének. Napokon át hatalmas tömegek hullámoztak a két Dunaparton. A pesti oldalról „a magisztrátus“ *Seeber Károly* polgármesterrel az élén elsőnek ment át az új hidon. Feltűnést keltett, hogy a két város felírása magyarul volt látható a pesti és a budai hidfőnél. Ezt az örvendetes eseményt állapítja meg a „Jelenkor“ hosszabb tudósításában:

„A szorgalom vas kezei három nap alatt összefűzték annak 43 ingatag hajóit, 's a' két városi sétálók örömmel köszöntik rajta egymást, vígan dörögnek új gerendáin a' könnyű hintók. Milly kíváncsi volt a' nép a' hidra, azt csak az tudhatja, ki a' készülletnek három napján a' hid-környéki dunapartokat meg-megtekinté. Tömeve voltak ezek nézőkkel. Kicsalta *Mátyás* a' napfénye Szépeinket is a' dunaparra, 's csikós koczkás színű, görög szabásu mezbe (felső ruháburkolva, de még is áthülve tarkíták a' férfiak sokadalmát, mely a' hidon seregeként dolgozó vízi építést bámulá. Ifjak, vének egyiránt csudálták a' hid szapora hosszadását, nevedkedtél, 's azon hit nevedekék bennök egyiránt, hogy jövölna, ha egy állandó vas vagy gránitkar nyulni ki a' két város közt a' kicsapongó kedvtűnő felett, hogy ölelhetnék egymást szünet nélkül. E' hid — szerkesztésénél mindazáltal legörvendesebb tünemény az volt, hogy a' hajók tatjái (prorarae) magyar felirással díszeskednek (egy felől „szabad királyi Pest városa“ — másik felől

pedig „szabad királyi Buda városa“) 's így nemzeti lánczokat szövetkeztetik, forrasztják az idén legelőször egy egészé a' két testvér anyavárost.“

Az egyre nagyobb arányokat öltő magyarosodási mozgalom élén a magyar írókon kívül Pest vármegye áll, amely fáradhatatlanul teljesíti feladatát és különösen az iskolákra irányítja figyelmét. Erről tanuskodik a következő, 1832 áprilisban megjelent közlemény is:

„Ns. Pest Vármegyétől ezelőtt három héttel azon felszólítás érkeztén a budai jótévő asszonyi egyesülethez, hogy az annak gondjai alatt lévő budai leánykák iskolájában nemzeti nyelvünket is taníttassa, a' tisztelt egyesület ennek teljesítésére magát ülésében készséggel ajánlotta. Más és harmadnap pedig ezen egyesület előülője, néhai Korompai Gr. Brunsvik József Országbirája özvegye, Kesselőkői Majthényi Anna Mária csillagkeresztes Dáma ő Exclja sorban járta el az iskolákat 's kérdezésére mindenikben találván két-három magyar leánykát, azokat olly móddal serkenté, hogy ha következő próbatételökig leánypajtásikat *naponként legalább öt magyar szóra megtanítsák*, mindeniket meg fogná ajándékozni.“

Negyednap a rácvárosi leányiskola próbatételén jelent meg a grófné társaságával és az egész iskola „Isten hozta!“ felkiáltással üdvözölte a vendégeket, akiket ez a váratlan üdvözlés, mi tagadás, nagyon meglepett.

Feltűnést keltett és sokat foglalkoztatta a közvéleményt *Joanovics Döme*, Buda levéltárosának magyar nyelven írt cím- és névtára: „Buda Magyarország fő- és anyavárosa tisztviselőségéről az 1832 február 21-iki tisztújítás szerint.“ A Jelenkor „*valódi hazafiai örömmel*“ ír erről a nagyjelentőségű eseményről „azon édes reményben, hogy mennél előbb minden intézetei 's közleményei a' városi nagyérdemű Tiszttségnek élő nemzeti köntöst öltendének minden fiók városnak 's közönségnek például.“

Nagy vívmány volt, hogy a Budán székelő „Magyar királyi építő kormány hivatalnál“ *Ehrensteini Rauchmüller Ferenc* királyi tanácsos, a hivatal igazgatója, a tisztviselők részére *magyar nyelvű tanfolyamokat* rendszeresített. Ez a meglepő intézkedés nyilván azért történt, mert nem került pénzbe. A magyar oktatást ugyanis *Novák Dezső* főépítőmester és „hydraula“ hazafias buzgóságból *ingyen* vállalta.

Radó Richárd.